

KUD: 373.3.016(05)

APLIKIMI I QASJES NDËRLËNDORE NË ARSIMIN FILLOR

Lirije Bytyqi-Beqiri
Hulumtuese për kurrikula në arsimin fillor
Email: lirije.bytyqi@rks-gov.net

Abstrakt

Qasja ndërlëndore është një kërkesë e kurrikulës së re, e cila synon të integrojë njohuritë nga fusha të ndryshme për të nxitur mësim gjithëpërfshirës dhe të kuptueshëm për nxënësit.

Ky studim kishte për qëllim të shqyrtojë zbatimin e qasjes ndërlëndore në arsimin fillor në Kosovë, duke analizuar perceptimet e përvojat e mësimdhënësve, mundësitë dhe sfidat me të cilat ballafaqohen gjatë zbatimit të kësaj qasjeje.

Për të arritur qëllimin e përcaktuar për këtë studim, kemi përdorur metodologji të kombinuar, duke kombinuar qasjen sasiore dhe cilësore. Të dhënat i mbledhëm përmes pyetësorëve me mësimdhënësit e arsimit fillor, intervistave me kryesues të aktiveve profesionale (departamenteve të shkollave) në arsimin fillor, si dhe përmes analizës së planifikimeve mësimore (planeve vjetore, dymujore, javore dhe përgatitjeve mësimore) të hartuara nga mësimdhënësit e arsimit fillor.

Popullatën e hulumtimit e përbëjnë mësimdhënësit e arsimit fillor në shkollat publike në Kosovë, ndërsa mostrën e kemi përzgjedhur duke u bazuar në disa kritere, të cilat sigurojnë përfaqësim të balancuar të mësimdhënësve në shkolla të ndryshme.

Rezultatet tregojnë se zbatimi i qasjes ndërlëndore në procesin mësimor në arsimin fillor është i kufizuar. Qëndrimet pozitive dhe përdorimi i disa praktikave të qasjes ndërlëndore tregojnë një përpjekje dhe gatishmëri të mësimdhënësve për zbatimin e saj. Për të siguruar një zbatim efektiv, është e nevojshme mbështetja e mësimdhënësve me trajnime adekuate, udhëzime konkrete, burime e materiale të nevojshme mësimore, pajisje teknologjike, përmirësim të infrastrukturës, si dhe bashkëpunim efektiv ndërmjet mësimdhënësve.

Fjalët çelësa: *qasje, integrim, aplikim, lëndë mësimore, arsim fillor*

Application of the interdisciplinary approach in primary education

Abstract

The interdisciplinary approach is a requirement of the new curriculum, which aims to integrate knowledge from different fields to promote comprehensive and understandable learning for students.

This study aimed to examine the implementation of the interdisciplinary approach in primary education in Kosovo, by analyzing teachers' perceptions and experiences, the opportunities and challenges they face during the implementation of this approach.

To achieve the goal set for this study, we used a combined methodology, combining quantitative and qualitative approaches. We collected data through questionnaires with primary education teachers, interviews with heads of professional assets (school departments) in primary education, as well as through the analysis of lesson plans (annual, bimonthly, weekly plans and lesson preparations) developed by primary education teachers.

The research population consists of primary education teachers in public schools in Kosovo, while the sample was selected based on several criteria, which ensure a balanced representation of teachers in different schools.

The results show that the implementation of the interdisciplinary approach in the teaching process in primary education is limited. Positive attitudes and the use of some practices of the interdisciplinary approach show an effort and willingness of teachers to implement it. To ensure effective implementation, it is necessary to support teachers with adequate training, concrete instructions, necessary teaching resources and materials, technological equipment, improvement of infrastructure, as well as effective cooperation between teachers.

Keywords: approach, integration, application, teaching subject, primary education

1. Hyrje

Përmes studimit shqyrtojmë, analizojmë dhe vlerësojmë nëse integrimi i lëndëve të ndryshme po aplikohet në procesin e mësimdhënies dhe mësimnxënies në arsimin fillor në Kosovë. Qasja ndërlëndore është qasje metodologjike që integron tema e metoda nga lëndë e fusha të ndryshme, duke siguruar një kuptim më të thellë dhe më gjithëpërfshirës të temave mësimore.

Në arsimin fillor, qasja ndërlëndore ka një rëndësi të madhe. Mund të konsiderohet si një vazhdimësi e metodologjisë së realizuar në arsimin parafillor, ku aktivitetet realizohen përmes integrit të fushave kurrikulare, prandaj për nxënësit siguron një kalim të qetë dhe të natyrshëm nga të mësuarit përmes lojës në një nivel më të avancuar, në arsimin fillor.

Studimi na ndihmon të vlerësojmë gjendjen aktuale të aplikimit të qasjes ndërlëndore në arsimin fillor, të identifikojmë sfidat dhe pengesat me të cilat përballen mësimdhënësit gjatë implementimit të qasjes ndërlëndore, të analizojmë kushtet dhe burimet e disponueshme në shkolla për implementimin e qasjes ndërlëndore duke përfshirë pajisjet, materialet mësimore, bashkëpunimin dhe mbështetjen e ofruar për mësimdhënësit.

Qëllimi i studimit është të identifikojmë përfitimet dhe sfidat e qasjes ndërlëndore në suksesin e nxënësve, të analizojmë metodat dhe strategjitë që përdoren për të zbatuar këtë qasje në arsimin fillor, të vlerësojmë ndikimin e saj në aftësitë kritike, kreative dhe bashkëpunuese të nxënësve, si dhe të ofrojmë rekomandime për mësimdhënësit dhe politikëbërësit në përmirësimin e praktikave të integruara të mësimdhënies.

Realizimi i studimit është me interes për nxënësit në radhë të parë, sepse përfitojnë nga kjo qasje në aspektin e njohurive dhe kompetencave. Nëse tema e caktuar elaborohet nga lëndë e mësimdhënës të ndryshëm, do të kuptohet më mirë, do të thellohet në aspektin teorik dhe në aspektin praktik. Për mësimdhënësit fillimisht kjo qasje do të jetë sfiduese, por ata do të përfitojnë në aspektin e zhvillimit profesional, një qasje ndryshe, një kalim nga qasja "njëlëndore" në integrim lëndor, qasje gjithëpërfshirëse, që kërkon edhe komunikim të vazhdueshëm, bashkëpunim ndërmjet mësimdhënësve të lëndëve të ndryshme.

Realizimi i hulumtimit është me interes edhe për hulumtuesit në fushën e arsimit, ngase mund të përdorin gjetjet e hulumtimit për të përmirësuar teoritë dhe praktikën e arsimit.

Gjetjet e hulumtimit shërbejnë si referencë e rëndësishme edhe për politikën arsimore në Kosovë, të cilat i kontribuojnë integritit ndërlëndor, si kërkesë specifike e kurrikulës së re.

Deri më tani ka bukur shumë studime ndërkombëtare që e kanë vlerësuar aplikimin e qasjes ndërlëndore, duke vënë në pak përparësitë e saj, si kreativitetin, të menduarit kritik dhe përgatitjen për situata jetësore. Ndërsa në Kosovë ka mungesë të studimeve, të cilat në mënyrë të plotë elaborojnë çështjen e integritit ndërlëndor, por ka disa studime që integrimin ndërlëndor e trajtojnë vetëm përmes një fushe, siç është integrimi i arteve me lëndët e tjera mësimore. Ky studim sadopak ofron informata për qasjen ndërlëndore, për të kuptuar më thellë efektet e qasjes ndërlëndore, si dhe për mundësitë e zbatimit të saj në arsimin fillor.

2. Shqyrtimi i literaturës

Qasja ndërlëndore në Kosovë është një metodë inovative e mësimdhënies që synon të integrojë përmbajtjen e lëndëve të ndryshme për të ndihmuar nxënësit të zhvillojnë një kuptim më të thellë dhe të lidhur të njohurive. Integrimi ndërlëndor është praktikë e lidhjes së një teme të caktuar në fusha të ndryshme kurrikulare. Përfshin kombinimin e dy ose më shumë lëndëve mësimore për të krijuar një përvojë mësimore më kuptimplotë për nxënësit. Ajo ndihmon në ndërtimin e aftësive të mendimit kritik, të zgjidhjes së problemeve dhe transferimit të njohurive në kontekste të ndryshme (Drake, S.M., & Burns, R.C., 2004). Integrimi përfshin marrëdhënie - marrëdhënie midis fushave të ndryshme lëndore, marrëdhënie midis përmbajtjeve të ndryshme, marrëdhënie midis aftësive të ndryshme... (Nollmeyer, G.E.&al., 2016). Këto marrëdhënie krijojnë lidhje midis fushave të ndryshme, përmbajtjeve të lëndëve mësimore, duke ndihmuar kuptimin më të thellë dhe zhvillimin e shkathtësive të nxënësve. Madje nga hulumtues të ndryshëm integrimi ndërlëndor shihet edhe përtej përmbajtjes mësimore,

duke e lidhur atë me cilësinë e gjithë procesit arsimor dhe performancën e shkollës (Cotič, N.&al., 2021). Megjithatë, ekziston rreziku që përmbajtjet mësimore të mos trajtohen mjaftueshëm nga të gjitha lëndët. Përmbajtja dhe qasja mësimore mund të dominojë në një lëndë dhe të neglizhohen në lëndët tjera. Ky rrezik mund të zvogëlohet kur mësimdhënësit të punojnë si ekip që nga planifikimi i përmbajtjeve mësimore. Gjatë punës mësimdhënësit socializohen dhe hyjnë edhe në fusha të tjera dhe ata shpesh e identifikojnë veten si "mësues shkencash" dhe mësues të lëndëve të tjera (Sund, P.&al., 2020).

Në Kosovë, kurrikula e arsimit parauniversitar është organizuar në shtatë fusha kurrikulare dhe secila nga to përfshin një ose më shumë lëndë mësimore.

Tabela 1. Fushat kurrikulare dhe lëndët mësimore sipas shkallëve të kurrikulare në arsimin fillor.

Fushat e kurrikulës	Gjuhët dhe komunikimi	Artet	Matematika	Shkencat natyrore	Shoqëria dhe mjedisi	Edukata fizike, sportet dhe shëndeti	Jeta dhe puna
Shkalla 1 (klasa 1-2)	Gjuhë amtare Gjuhë angleze	Edukatë figurative Edukatë muzikore	Matematikë	Njeriu dhe natyra	Shoqëria dhe mjedisi	Edukata fizike, sportet dhe shëndeti	Shkathtësi për jetë
Shkalla 2 (klasa 3-5)	Gjuhë amtare Gjuhë angleze Gjuhë e dytë	Edukatë figurative Edukatë muzikore	Matematikë	Njeriu dhe natyra	Shoqëria dhe mjedisi	Edukata fizike, sportet dhe shëndeti	Shkathtësi për jetë

Për secilën fushë kurrikulare janë përcaktuar rezultatet e të nxënësve, të cilat e orientojnë procesin e mësimdhënies dhe të nxënësve në zhvillimin e kompetencave kryesore (MASHT, Kurrikula Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor të Kosovës, 2016). Në kurrikulat lëndore nga mësimdhënësit kërkohet që realizimi i procesit mësimor të bëhet në mënyrë të integruar, duke mundësuar që marrëdhënia e fëmijëve/nxënësve me mjedisin natyror dhe me mjedisin e krijuar nga njeriu të kuptohet në mënyrë sa më të plotë. Kërkohet që gjatë planifikimit të bëhet lidhja ndërmjet lëndëve mësimore dhe situatave jetësore. Mësimdhënëset/it përmes mësimdhënies së secilës lëndë duhet të bëjnë përpjekje që të nxënësit të zhvillojnë kompetencat që janë përcaktuar për shkallën kurrikulare (MASHT, Kurrikulat lëndore/programet mësimore, klasa e parë, 2018). Lidhja ndërmjet lëndëve mësimore në një temë të caktuar mundëson mësimdhënie të integruar dhe gjithëpërfshirëse, ku konceptet e ndryshme ndihmojnë njëra-tjetrën për të kuptuar më mirë një temë të caktuar. Kjo ndihmon nxënësit të shohin lidhjet midis lëndëve dhe të përdorin njohuritë paraprake nga lëndë të ndryshme për një temë të caktuar.

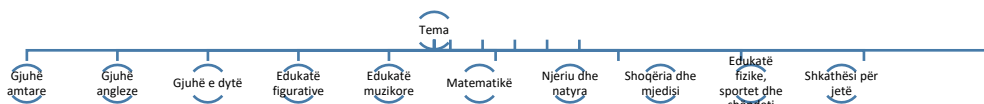

Figura 1. Lidhja e lëndëve mësimore me një temë të caktuar

Integrimi në shkollën fillore duhet të jetë sasior - "pak për gjithçka". Kjo do të thotë që fëmijët marrin gjithnjë e më shumë idetë e reja rreth koncepteve, duke plotësuar dhe zgjeruar sistematikisht rrethin e njohurive tashmë ekzistuese (Yunusovna, A.M.&al., 2022). Edhe studimet e tjera kanë treguar se realizimi i aktiviteteve të integruara ka ndikim pozitiv në arritjet e nxënësve. Alghamdi shqyrtoi ndikimin e kurrikulës së integruar në arritjet akademike të nxënësve së klasës së pestë e që rezultatet kryesore të studimit tregojnë përmirësim të ndjeshëm i arritjeve akademike të nxënësve. Studimi konfirmon se një kurrikulë e integruar ndikon pozitivisht në rezultatet e nxënësve, duke përmirësuar arritjet akademike, motivimin dhe aftësitë e tyre

për të lidhur njohuritë në kontekste të ndryshme. Përdorimi i një strategjie mësimore të bazuar në aplikimet e jetës reale ndihmon në zhvillimin e mendimit kritik dhe në thellimin e kuptimit të lëndëve (Alghamdi, 2017).

Edhe në Kosovë hulumtime të ngjashme kanë treguar se integrimi i lëndëve ka efekt pozitiv. Kryeziu në studimin e saj shtron çështjen e rëndësisë së integritit ndërlëndor të edukatës muzikore me lëndët e tjera. Sipas këtij studimi, integrimi i lëndës së muzikës me lëndët e tjera në shkollë, përmes integritit ndërlëndor, krijon një mjedis të qetë e të këndshëm, nxit imagjinatën e nxënësve, kreativitetin e tyre, dhe rrit produktivitetin e të nxënësve (Kryeziu, 2020).

Të mësuarit ndërdisiplinor i përgatit nxënësit për karrierën e ardhshme duke nxitur përshtatshmërinë dhe të menduarit inovativ. Kur nxënësit trajtojnë projekte që kombinojnë shumë lëndë, ata mësojnë t'i shohin sfidat nga këndvështrime të ndryshme dhe të zhvillojnë zgjidhje më gjithëpërfshirëse (Teach Find, 2025).

Është e rëndësishme që mësimmshënësist të bashkëpunojnë gjatë planifikimit. Gjatë hartimit të aktiviteteve të integruara, përmbajtja të planifikohet nga mësuesit që punojnë në të njëjtën klasë në mënyrë bashkëpunuese (Staškuvienė, D.J., Kušleikė, I.M., 2023). Edhe në hulumtimin marrëdhënia ndërmjet përfshirjes së mësimmshënësve në zhvillimin e kurrikulës dhe rezultatet e të nxënësve u gjet një korrelacion i rëndësishëm mes kurrikulës dhe rezultateve të nxënësve. Përshtatja e kurrikulës me nevojat e nxënësve rezultoi me përmirësimin e performancës akademike të nxënësve (Kusmawan, A.& al, , 2025).

Qasja e integruar mund të sjellë edhe përfitime në procesin e vlerësimit të njohurive të nxënësve, por mund të jetë edhe bukur sfiduese për mësimmshënësist. Një përfitim i integritit të kurrikulës është se vlerësimi mund të jetë më efikas, sepse më shumë se një lëndë mund të vlerësohen me një detyrë dhe aftësitë mund të vlerësohen në më shumë se një lëndë. Kjo është veçanërisht e vërtetë kur ka vetëm komente, jo nota, siç rekomandohet në vlerësimin për të nxënë. Por kur kërkohet një notë, vlerësimi mund të jetë një sfidë (Drake, S.M. & Reid, J, 2018).

Sfiduese për mësime ndërlëndore mund të jetë edhe koha në dispozicion. Kohëzgjatja e orës mësimore është e kufizuar dhe kjo mund të vështirësojë realizimin e aktiviteteve të integruara që kërkojnë kohë për realizim.

Për aplikimin e qasjes ndërlëndore mësime ndërlëndore duhet të kenë njohuri ose përvojë në integrimin e përmbajtjeve mësimore, prandaj mund të paraqitet si nevojë zhvillimi profesional i mësime ndërlëndoreve përmes trajnimeve e formave të tjera që ndihmojnë mësime ndërlëndore të përgatiten për planifikimin dhe realizimin e mësimit përmes qasjes ndërlëndore.

3. Përkufizimi i problemit

Në arsimin fillor në Kosovë, mësime organizohet në lëndë mësimore, por kurrikula e re bazohet në një qasje kompetencash, duke kërkuar integrimin e lëndëve për të mundësuar një mësime ndërlëndore gjithëpërfshirëse. Megjithatë, zbatimi i qasjes ndërlëndore në praktikë mund të paraqesë sfida për shkak të mungesës së udhëzimeve të qarta, për shkak të përgatitjes së pamjaftueshme të mësime ndërlëndoreve për aplikimin e një qasjeje të tillë, por edhe për shkak të mungesës së mjeteve e materialeve didaktike. Ky hulumtim analizon se në çfarë mase po zbatohet qasja ndërlëndore në arsimin fillor në Kosovë, si po e perceptojnë këtë proces mësime ndërlëndore dhe cilat janë sfidat me të cilat përballen ata në integrimin e lëndëve. Studimi analizon edhe mundësi për të përmirësuar zbatimin e kësaj qasjeje me qëllim që të sigurohet një mësime më efektiv dhe në përputhje me kërkesat e Kurrikulës së Kosovës.

4. Qëllimi i studimit, pyetjet kërkimore dhe hipotezat e hulumtimit

Ky studim ka për qëllim të analizojë zbatimin e qasjes ndërlëndore në arsimin fillor në Kosovë, duke identifikuar sfidat eventuale dhe mundësitë për përmirësim.

Pyetjet kërkimore:

- Si zbatohet qasja ndërlëndore në arsimin fillor dhe cilat janë praktikat më të përdorura?
- Cilat janë përvojat dhe qëndrimet e mësimeve ndaj kësaj qasjeje?
- Cilat janë përfitimet e kësaj qasjeje në zhvillimin akademik të nxënësve?
- Cilat janë sfidat kryesore që mësimeve i hasin në integrimin e lëndëve?
- Cilët mund të jenë hapat për të përmirësuar integrimin e kësaj metode në praktikën mësimore?

5. Metodologjia e hulumtimit

Për të ofruar analizë të thelluar dhe vlerësim të matshëm të zbatimit të qasjes ndërlëndore, kemi përdorur qasje të kombinuar. Ky studim është deskriptiv dhe eksplorues, i cili analizon situatën aktuale dhe jep rekomandime për mundësitë e zbatimit të qasjes ndërlëndore në arsimin fillor

5.1. Popullata dhe mostra

Popullatën e studimit e përbëjnë mësimeve të arsimit fillor, ndërsa për mostër kemi përzgjedhur 125 mësimeve (113 mësimeve për mostrën kuantitative dhe 12 kryesues të aktiveve profesionale për mostrën kualitative). Kemi përzgjedhur mësimeve nga shkolla të ndryshme (shkolla me qëndrim ditor dhe shkolla me orar të shkurtër), mësimeve me përvojë të ndryshme në mësimeve, nga ata që janë fillestarë deri te mësimeve me më shumë vite përvojë pune dhe mësimeve të klasave të ndryshme të arsimit fillor.

Tabela 1. Klasa me të cilët punojnë mësime dhënësit e përfshirë në hulumtim

Klasa	Mësime dhënësit		Kryesues të aktiveve profesionale	
	Nr	%	Nr	%
Klasa e parë	23	20.4	2	16.7
Klasa e dytë	26	23.0	3	25.0
Klasa e tretë	24	21.2	3	25.0
Klasa e katërt	19	16.8	2	16.7
Klasa e pestë	21	18.6	2	16.7
Gjithsej	113	100.0	12	100

Tabela 1 tregon numrin dhe përqindjen e mësime dhënësit të përfshirë në studim sipas klasave me të cilat punojnë, e që rezulton se ka një përfshirje relativisht të barabartë me një dallim të vogël në klasën e katërt, në të cilën përqindja e mësime dhënësit të përfshirë është pak më e ulët.

Instrumentet për mbledhjen e të dhënave

Mbledhjen e të dhënave e kemi bërë përmes intervistave, pyetësorëve dhe analizës së planifikimeve të mësime dhënësit.

Intervistat i realizuam me kryesues të aktiveve profesionale, përmes të cilëve mbledhëm informata më të detajuara për përvojat dhe perceptimet e tyre në planifikimin dhe zbatimin e qasjes ndërlëndore, sfidat dhe vështirësitë me të cilat përballen në integrimin e lëndëve mësimore, si dhe për metodat dhe strategjitë që i planifikojnë dhe i përdorin për të integruar lëndët dhe për të mbështetur mësime dhënësit e aktivitet që përfaqësojnë.

Pyetësorët i realizuam me mësime dhënësit të arsimit fillor, përmes të cilëve mbledhëm të dhëna për mundësitë e zbatimit të qasjes ndërlëndore në praktikë, perceptimet e mësime dhënësit për përfitimet dhe sfidat e kësaj qasjeje, si dhe mbështetjen që mësime dhënësit e kanë marrë për të implementuar këtë qasje.

Analiza e planifikimeve mësimore na ndihmoi të shqyrtojmë praktikatat mësimore të përdorura nga mësime dhënësit dhe të vlerësojmë se si po e

zbatojnë qasjen ndërëndore. Analiza e planifikimeve u fokusua në koherencën dhe integrimin e lëndëve të ndryshme mësimore në planifikimet e mësimdhënësve, nëse metodat e planifikuara të mësimdhënies po kontribuojnë në lidhjet mes lëndëve, si dhe sa rezultatet mësimore pasqyrojnë qasjen ndërëndore në praktikën në klasë.

5.2. Procedurat dhe format e mbledhjes së të dhënave

Mbledhjen e të dhënave e organizuam në disa faza kryesore.

Në fazën e parë u fokusuam në planifikimin dhe përgatitjen për mbledhjen e të dhënave, si: identifikimin e shkollave dhe mësimdhënësve që i përfshimë në hulumtim, marrjen e miratimeve nga drejtorët e shkollave dhe përcaktimin e afateve kohore për mbledhjen e të dhënave.

Faza e dytë - mbledhja e të dhënave, kur sipas afateve kohore të miratuara nga drejtorët e shkollave u organizuan vizitat në shkolla. Fillimisht bëmë shpërndarjen e pyetësorëve për mësimdhënësit e arsimit fillor, pastaj zhvilluam intervistat me kryesuesit e aktiveve profesionale dhe në fund mblodhëm dokumentet e planifikimit mësimor (planet vjetore, dymujore, javore dhe përgatitjet ditore).

5.3. Procedura e analizës së të dhënave

Analizën e të dhënave e bëmë në dy forma të ndryshme. Të dhënat kuantitative, të mbledhura nga pyetësorët, i analizuam përmes programit kompjuterik SPSS (Statistical Package for the Social Science- Pakoja Statistikore për Shkencat Shoqërore), ndërsa të dhënat e mbledhura nga intervistat dhe analizën e planifikimeve e bëmë përmes analizës tematike, duke i nxjerrë përfundimet kryesore nga perceptimet dhe përvojat e kryesuesve të aktiveve profesionale dhe përmbajtjet e planifikimeve të mësimdhënësve.

5.4. Aspekte etike të hulumtimit

Në këtë hulumtim i respektuam parimet etike për të siguruar mbrojtjen e pjesëmarrësve dhe konfidencialitetin e tyre.

Fillimisht morëm leje nga drejtorët e shkollave për të realizuar hulumtimin, ndërsa të dhënat e mbledhura i ruajtëm në mënyrë anonime, duke respektuar privatësinë e pjesëmarrësve. Të dhënat u trajtuan në mënyrë konfidenciale dhe nuk do të përdoren për qëllime të tjera, përveç këtij hulumtimi. Në të dhënat e mbledhura kishim qasje vetëm hulumtuesit e përfshirë në studim.

REZULTATET E HULUMTIMIT

Ky hulumtim nxori të dhëna të rëndësishme lidhur me zbatimin e qasjes ndërlëndore në arsimin fillor në Kosovë, si dhe na ofroi pasqyrë të qartë të perceptimeve të mësimeve për rëndësinë, mundësitë dhe sfidat e qasjes ndërlëndore.

Zbatimi i qasjes ndërlëndore në arsimin fillor - përvorja dhe perceptimet e mësimeve

Pyetjet e adresuara ndaj mësimeve dhe kryesuesve të aktiveve profesionale na ofruan një pasqyrë të detajuar mbi përvorja dhe perceptimet e tyre në zbatimin e qasjes ndërlëndore. Lidhur me pyetjen se sa shpesh zbatohet qasja ndërlëndore në arsimin fillor, mësimeve e arsimit fillor pohojnë se në shkollat e tyre zbatohet qasja ndërlëndore, por perceptimet e tyre dallojnë për nga frekuenca e shpeshtësisë së zbatimit të kësaj qasjeje. Vetëm 5.3% e mësimeve pohojnë se e zbatojnë gjithmonë qasjen ndërlëndore, 46.9% e zbatojnë shpesh, 32.7% ndonjëherë, 12.4% rrallë, ndërsa 2.7% pohojnë se nuk e zbatojnë fare.

Ndryshe nga mësimeve, kryesuesit e aktiveve profesionale pohojnë se qasja ndërlëndore nuk zbatohet gjatë procesit të rregullt mësime, por një qasje të tillë e aplikojnë në projektet që i realizojnë në nivel klase apo shkolle, për festa dhe data të rëndësishme.

Edhe pse mësimeve dhe kryesuesit e aktiveve profesionale janë pjesë e të njëjtës shkolle dhe të të njëjtit plan mësime, rezultatet tregojnë se ka dallime në mënyrën se si secili grup e percepton zbatimin e qasjes ndërlëndore.

Nga të dhënat kuantitative, të marra përmes pyetësorëve lidhur me shpeshhtësinë e zbatimit të qasjes ndërlëndore, u vërejt se mësimdhënësit raportuan frekuenca më të larta të zbatimit të qasjes ndërlëndore, ndërsa nga intervistat me kryesuesit e aktiveve profesionale perceptimet ishin më të rezervuara, duke theksuar përdorimin më të kufizuar të kësaj qasjeje, me arsyetimin në vështirësitë fizike dhe mungesën e udhëzimeve të detajuara.

Mirëpo, në pyetjen e parashtruar se si e vlerësojnë zbatimin e qasjes ndërlëndore në shkollë, 69% e mësimdhënëësve vlerësojnë se zbatimi i qasjes ndërlëndore në shkollën e tyre është i kufizuar, 27.4% pohojnë se kjo qasje në shkollën e tyre është plotësisht duke u realizuar, ndërsa vetëm 3.5% e mësimdhënëësve raportojnë mungesë të plotë të zbatimit.

Mësimdhënësit raportojnë përdorimin e disa praktikave të qasjes ndërlëndore. Praktikrat më të përdorura në zbatimin e qasjes ndërlëndore sipas mësimdhënëësve janë: zbatimi i aktiviteteve të përbashkëta (38.1%), integrimi i përmbajtjeve nga lëndë të ndryshme (22.1%), bashkëpunim me mësimdhënësit e lëndëve të ndryshme (21.2%), integrimin e teknologjisë në mësimdhënie për të lidhur teorinë dhe praktikën (10.6%), si dhe zbatimin e projekteve ndërlëndore në nivel shkolle (7.1%). Vetëm 0.9% e mësimdhënëësve pohojnë se nuk ka praktika të përdorura.

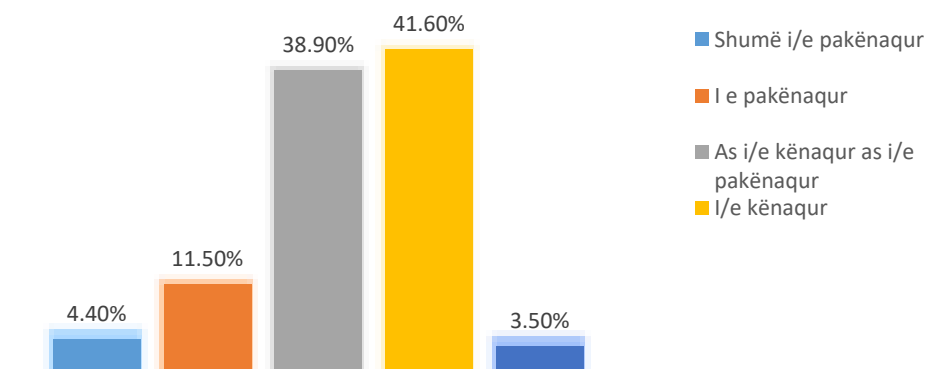
Kryesuesit e aktiveve profesionale përmes intervistave shprehën se në shkollë organizohen aktivitete të përbashkëta, kryesisht brenda aktiveve profesionale. *"Aktivitetet e përbashkëta brenda aktivitetit të klasës kryesisht organizohen për festa e data të rëndësishme, por që në shumicën e rasteve janë aktivitete jashtë planifikimit mësimor"* (KAP, SH2).

Për planifikimin dhe realizimin e qasjes ndërlëndore mësimdhënësit pohojnë se kontribuojnë duke planifikuar e përdorur metoda mësimore aktive dhe të ndryshme, që lehtësojnë lidhjen ndërmjet përmbajtjeve të lëndëve të ndryshme, duke nxitur mendimin kritik, zgjidhjen e problemeve dhe aftësitë praktike të nxënësve (48.7%), duke bashkëpunuar me kolegë të lëndëve të ndryshme për të planifikuar dhe koordinuar përmbajtjet dhe aktivitetet mësimore në mënyrë që të integrohen temat dhe konceptet në disa fusha, duke e bërë mësimin më të lidhur dhe më gjithëpërfshirës për nxënësit (19.5%), duke planifikuar e përdorur burime dhe mjete të ndryshme,

përfshirë teknologjinë, për të bërë mësimin më interaktiv dhe për ta lidhur me jetën reale (12.4%), duke i udhëzuar dhe mbështetur nxënësit gjatë zhvillimit të projekteve, duke vlerësuar kontributin dhe angazhimin e secilit nxënës në punën individuale dhe në grup, si dhe duke ofruar ndihmë e udhëzime gjatë procesit (10.6%), si dhe duke nxitur dhe koordinuar bashkëpunimin ndërmjet mësimeve të lëndëve të ndryshme dhe bashkëpunim me prindër për të planifikuar projekte që lidhin përmbajtjet kurrikulare të disa lëndëve (N=8.8%).

Ndërsa, kryesuesit e aktiveve profesionale shprehen se i udhëzojnë mësimeve të aktivitetit, të cilët ata i udhëheqin, të përdorin metoda mësimore që e lehtësojnë lidhjen ndërmjet përmbajtjeve të lëndëve të ndryshme, i nxisin mësimeve të bashkëpunojnë mes vete dhe të përdorin teknologjinë mësimore, me qëllim që mësimin ta bëjnë më atraktiv për nxënësit e tyre.

Me gjithë angazhimin e tyre, kryesuesit e aktiveve profesionale shprehen të pakënaqur me praktikën e shkollës në planifikimin dhe realizimin e qasjes ndërlëndore, ndërsa shumica e mësimeve janë të kënaqur ose shprehin qëndrim neutral me praktikën e shkollës në planifikimin dhe realizimin e qasjes ndërlëndore.

Grafiku 1. Shkalla e kënaqësisë së mësimeve me praktikën e shkollës në planifikimin dhe realizimin e qasjes ndërlëndore

Nga të dhënat e paraqitura në grafikun 1 shohim se numër i konsiderueshëm i mësimeve kanë qëndrim neutral, pra as të kënaqur e as të pakënaqur, me planifikimin dhe realizimin e qasjes ndërlëndore.

Mesatarja e kënaqësisë së mësimeve ndaj praktikave të shkollës në planifikimin dhe realizimin e qasjes ndërlëndore është 3.28 ($N=113, SD=0,881$), që tregon nivel të moderuar të kënaqësisë, pasi shumica e përgjigjeve janë midis neutralitetit dhe kënaqësisë së lehtë, me ndryshime të vogla midis individëve.

Përgatitja e mësimeve për qasjen ndërlëndore

Bazuar në të dhënat e dala nga pyetëtorët e realizuar me mësimeve e arsimit fillor, 42.5% e mësimeve kanë marrë pjesë në trajnime specifike për qasjen ndërlëndore, ndërsa 57.5% nuk kanë ndjekur asnjë trajnim të tillë. Trajnimet që kanë ndjekur mësimeve janë kryesisht trajnimet për zbatimin e kurrikulës, trajnimet për zhvillimin e mendimit kritik dhe trajnime të tjera, të cilat nuk janë të fokusuar në mënyrë të veçantë në qasjen ndërlëndore.

Megjithatë, shumica e mësimeve ndihen të përgatitur për implementimin e qasjes ndërlëndore (39.8% - mesatarisht të përgatitur, 33.6% - mjaftueshëm të përgatitur dhe 7.1% - shumë të përgatitur). Por ka mësimeve që pohojnë se janë pak ose aspak të përgatitur (14.2% - pak të përgatitur, 5.3% - aspak të përgatitur).

Ndryshe nga mësimeve, kryesuesit e aktiveve profesionale mendojnë se nuk janë ende të përgatitur për zbatimin e qasjes ndërlëndore. *"Nuk jemi të përgatitur, kemi pak informata, por nuk janë aspak të mjaftueshme për aplikimin e kësaj qasjeje"* (KAP-SH1).

Kryesuesit e aktiveve profesionale pohojnë se asnjëherë nuk u është ofruar mbështetje profesionale për aplikimin e qasjes ndërlëndore. *"Ne mbështesim me aq sa mundemi njëri-tjetrit, do të thotë punojmë bashkë dhe mbështesim mësimeve brenda aktivitetit. Kjo mbështetje përfshin ndarjen e përvojave, ndihmë në planifikimin mësimor, diskutime për realizimin e aktiviteteve mësimore, por nuk as nga menaxhmenti i shkollës, as nga Drejtoria*

Komunale, e as nga dikush tjetër asnjëherë nuk na është ofruar ndonjë trajnim apo mbështetje tjetër për aplikimin e qasjes ndërlëndore" (KAP-SH4).

Edhe mësime dhënësit e edhe kryesuesit e aktiveve profesionale shprehen se kanë nevojë për mbështetje shtesë për implementimin e qasjes ndërlëndore, duke theksuar nevojën për:

- Trajnime specifike për planifikim dhe zbatim të qasjes ndërlëndore;
- Shembuj praktikë dhe modele konkrete të planifikimit;
- Udhëzime të qarta, mbështetje praktike nga institucionet arsimore dhe strukturat udhëheqëse;
- Materiale që ndihmojnë në interpretimin dhe aplikimin e qasjes ndërlëndore në orët mësimore;
- Udhëzime të detajuara për vlerësimin e rezultateve dhe përgatitjen e planeve të integruara;
- Pajisjen me teknologji dhe përmirësimin e infrastrukturës për mësim më efektiv,
- Bashkëpunimi më i madh dhe i rregullt mes mësime dhënësitve, shkëmbim idesh dhe mbështetje reciproke.

Por, a ndikon përgatitja profesionale e mësime dhënësitve në realizimin e qasjes ndërlëndore?

Tabela 2. Ndikimi i përgatitjes profesionale në shpeshhtësinë e zbatimit dhe praktikat e qasjes ndërlëndore

Variabli i varur	R^2	Adj. R^2	F (p)	Koef. Mbështetja e ofruar	p (Mbështetja e ofruar)	Koef. Përgatitja profesionale	p(Përgatitja profesionale)
Zbatimi	0.18	0.16	0.004	+0.15	0.110	+0.30	0.012
Praktikat	0.21	0.19	0.002	+0.10	0.180	+0.33	0.008

Të dhënat nga tabela numër 2 na tregojnë se përgatitja profesionale është faktori kryesor që ndikon si në shpeshhtësinë e zbatimit, ashtu edhe në

praktikat e qasjes ndërlëndore. Trajnimi dhe përgatitja e drejtpërdrejtë e mësimeve ka ndikim më të madh në zbatimin e qasjes ndërlëndore sesa mbështetja e ofruar nga jashtë ($p=0.012$ dhe $0.008<0.05$). Pra, të dhënat tregojnë se zbatimi i qasjes ndërlëndore nuk varet aq shumë nga mbështetja e jashtme, por kryesisht nga aftësitë dhe trajnimi që marrin mësimeve.

Përfitimet që sjell zbatimi i qasjes ndërlëndore

Mësimeve përfitojnë në hulumtim qasjen ndërlëndore e konsiderojnë shumë pozitive, ngase, sipas tyre, sjell përfitime të shumta për nxënësit dhe mësimeve, si përfitime në arritjet akademike dhe në zhvillimin social të tyre.

Përfitimet më të mëdha në aspektin akademik të nxënësve që sjell kjo qasje, sipas mësimeve, kanë të bëjnë me të kuptuarit e përmbajtjeve mësimore (33.6%), zhvillimin e kompetencave të integruara (28.3%), përshtatjen e mësimin sipas nevojave të ndryshme të nxënësve (21.2%), zhvillimin e të menduarit kritik dhe kreativ (11.5%) si dhe gjithëpërfshirje në procesin mësimor (5.3%).

Kryesuesit e aktiveve profesionale pohojnë se përfitimet e nxënësve nga qasja e integruar kryesisht kanë të bëjnë me përfitimet e njohurive dhe aftësive që lidhen ndërmjet me lëndë të ndryshme, duke lehtësuar të nxënës dhe përshtatur mësimin sipas nevojave të ndryshme. *"Duke lidhur përmbajtjet ndërlëndore, nxënësit mësimin e shohin si të plotë dhe të lidhur me situatat jetësore, gjë që e rrit motivimin dhe angazhimin e tyre, u ndihmon të krijojnë ide të reja, duke përdorur njohuri nga fusha të ndryshme"* (KAP-SH3).

Sipas mësimeve, nxënësit përfitojnë edhe në zhvillimin social, si: zhvillimin e aftësive sociale dhe bashkëpunimin (32.7%), forcimin e vetëbesimit dhe vetëvlerësimit (31.9%), zhvillimin e aftësive për komunikim (26.5%), ndërtimin e marrëdhënieve pozitive në grup (7.1%) si dhe zhvillimin e sjelljeve adaptive dhe pozitive (1.8%).

Nga qasja ndërlëndore mësimeve pohojnë se përfitojnë edhe vetë ata, si në aspektin e zhvillimit profesional, motivim dhe bashkëpunim, kreativitet

dhe fleksibilitet në mësimdhënie, si dhe lehtësim në planifikim dhe realizim të përmbajtjeve mësimore. Sipas tyre, bashkëpunimi kolegial në shkollë ndihmon në forcimin e marrëdhënieve profesionale mes mësimdhënësve dhe lehtëson integrimin e aktiviteteve krijuese dhe praktike në procesin mësimor. Sipas tyre, bashkëpunimi kolegial nxit zhvillimin profesional dhe përmirësimin e cilësisë së mësimdhënies.

Edhe kryesuesit e aktiveve profesionale pohojnë se bashkëpunimi dhe shkëmbimi i ideve mes kolegëve ndihmon në ndërtimin e marrëdhënieve pozitive. *"Kjo qasje kontribuon në planifikimin e orëve më krijuese dhe të integruara, që lidhin mësimdhënien me jetën reale dhe nevojat e nxënësve"* (KAP-SH2). *"Bashkëpunimi forcon zhvillimin profesional të mësimdhënësve dhe përmirëson përshtatjen e metodave mësimore për të gjithë nxënësit"* (KAP-SH1).

Sfidat dhe pengesat në zbatimin e qasjes ndërlëndore

Përgjigjet e mësimdhënësve dhe kryesuesve të aktiveve profesionale tregojnë për sfidat që mësimdhënësit e arsimit fillor i hasin në integrimin e lëndëve mësimore.

Në përgjithësi, ngarkesa e planeve dhe programeve mësimore dhe vështirësitë që mësimdhënësit i hasin gjatë realizimit të përmbajtjeve të integruara janë sfidat më të mëdha sipas perceptimeve të mësimdhënësve.

Mungesën e aftësive dhe trajnimeve të përshtatshme shumica e mësimdhënësve (45.1%) e shohin si sfidë kryesore për zbatimin e qasjes ndërlëndore. Edhe ngarkesa e madhe në punë dhe mungesa e kohës (17.7%), mungesa e resurseve dhe infrastrukturës (15.9%), qëndrimet hezituese ndaj ndryshimeve (11,5%) sfidat teknologjike dhe digjitale (4.4%), mungesa e bashkëpunimit mes mësimdhënësve (2.7) dhe mungesa e motivimit dhe mbështetjes institucionale (2,7%) janë sfida, me të cilat, sipas mësimdhënësve, ballafaqohen në implementimin e qasjes ndërlëndore. Ngjashëm me mësimdhënësit mendojnë edhe kryesuesit e aktiveve profesionale, duke u shprehur se mungesa e trajnimeve të përshtatshme të

mësimdhënësve dhe koha e pamjaftueshme që kanë në dispozicion janë mjaft sfiduese dhe pengojnë realizimin e qasjes ndërlëndore.

Pengesë në realizimin e qasjes ndërlëndore mësimdhënësit dhe kryesuesit e aktivitetit profesional e potencojnë edhe ngarkesën e planeve dhe programeve mësimore. *"Ne e përkrahim qasjen ndërlëndore, por zbatimi i saj është i vështirë për shkak të kohës që e kemi në dispozicion e po ashtu edhe mungesës së materialeve të përshtatshme mësimore"* (KAP-SH4).

Analiza e planifikimeve mësimore

Analiza e planifikimeve mësimore na ofroi mundësi të identifikojmë pikat e forta dhe të evidentojmë mangësitë për të krijuar bazën për përmirësime në cilësinë e mësimdhënies.

Në planet mësimore vjetore temat mësimore janë ndarë sipas lëndëve mësimore dhe fushave të veçanta. Në secilën lëndë temat trajtohen kryesisht në mënyrë të ndarë, sipas fushave, dhe nuk ka lidhshmëri të përmbajtjeve mes lëndëve të ndryshme brenda të njëjtës periudhë kohore të planifikimit. Nuk ka një lidhje të qartë ose koordinim midis përmbajtjeve të lëndëve të ndryshme, e as synim që rezultatet e njëjta në lëndë të ndryshme të realizohen brenda periudhës së njëjtë.

Planet mësimore dymujore përfshijnë temat mësimore, rezultatet e të nxënit për lëndë mësimore, njësitë mësimore, kohën mësimore, metodologjinë e mësimdhënies, metodologjinë e vlerësimit, ndërlidhjen me lëndë të tjera mësimore, çështjet ndërkurrikulare dhe burimet.

Temat, rezultatet e të nxënit për tema mësimore dhe njësitë mësimore, nuk janë të izoluar, ka pika që mund të lidhen mes lëndëve, por nuk janë të koordinuara dhe të strukturuar në mënyrë sistematike në aspektin kohor të realizimit.

Planifikimi dymujor ka një strukturë që integron elemente ndërkurrikulare, ka referenca për ndërlidhje me lëndë të tjera dhe çështje ndërkurrikulare, si rezultatet e të nxënit për kompetencat kryesore të shkallës, rezultatet e të nxënit të fushës.

Tabela 3. Pjesë nga planifikimi mujor në lëndën Edukatë figurative 2

Metodologjia e mësimdhënies	Metodologjia e vlerësimit	Ndërlidhja me lëndë të tjera mësimore, me çështjet ndërkurrikulare
- Mësimdhënia dhe të nxënët me fëmijët në qendër dhe gjithëpërfshirja;	Vlerësim i vazhdueshëm;	Gjuhë amtare;
	Vlerësim i ndërsjellë;	Matematikë
- Mësimdhënia dhe të nxënët e integruar;	Vlerësim individual;	Njeriu dhe natyra;
		Shkathtësi për jetë;
- Mësimdhënia dhe të nxënët e bazuar në rritjen e kompetencave;	Pjesëmarrja në aktivitete;	Shoqëria dhe mjedisi;
	Ushtrime kontrolluese;	Edukatë fizike,
- Mësimdhënia dhe të nxënët e diferencuar.	Lista kontrolli;	sportet dhe shëndeti;
	Portfolio.	Shoqëria dhe mjedisi
		Ndërlidhja me çështje ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:
		Edukimi për qytetari demokratike;
		Edukimi për paqe;
		Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

Tabela numër 3 nxjerr në pah elemente të qasjes ndërlëndore në kontekstin e metodologjisë së mësimdhënies, metodologjisë së vlerësimit, lidhjes ndërlëndore dhe çështjeve ndërkurrikulare.

Nëse analizojmë rubrikën ku përcaktohet metodologjia e mësimdhënies, shohim se përfshihen praktika si të nxënët e integruar, mësimdhënia gjithëpërfshirëse, mësimdhënia e bazuar në kompetenca, të cilat tejkalojnë kufijtë e lëndëve individuale dhe orientohen drejt qasjes ndërlëndore. Edhe metodologjia e vlerësimit kontribuon po ashtu në qasjen ndërlëndore, ngase ofron vlerësim gjithëpërfshirës të arritjeve të nxënësve, ndërsa lidhja me lëndët e tjera dhe çështjet ndërkurrikulare mundëson qasje gjithëpërfshirëse dhe ndërlëndore.

Në planet javore temat dhe aktivitetet janë të organizuara kryesisht sipas lëndëve dhe fushave të ndara kurrikulare. Çdo lëndë ka tematikat e veta specifike dhe nuk ka ndërthurje të dukshme të përmbajtjeve përmes aktiviteteve ndërkurrikulare që lidhin temat e disa lëndëve në mënyrë të integruar, pra ato nuk janë të planifikuara dhe të realizuara në mënyrë sistematike dhe integruese si qasje ndërlëndore.

Përfundime

Rezultatet e studimit na orientojnë të nxjerrim përfundimet kryesore që tregojnë se zbatimi i qasjes ndërlëndore në procesin mësimor në arsimin fillor është i kufizuar. Kjo qasje kryesisht zbatohet në aktivitetet ekstrakurrikulare, të planifikuara dhe të realizuara në nivel klase apo shkolle. Këto aktivitete janë pjesë e planifikimit mësimor, kryesisht planifikimit javor, realizohen gjatë ditëve të punës dhe kontribuojnë në zhvillimin e vlerave dhe kompetencave të nxënësve në arsimin fillor.

Edhe pse një pjesë e mirë e mësimeve shprehin kënaqësi dhe përdorim të qasjes ndërlëndore në praktikë, 69% e tyre vlerësojnë se zbatimi mbetet ende i kufizuar.

Përdorimi i pjesshëm i praktikave të qasjes ndërlëndore tregon përpjekje dhe gatishmëri nga mësuesit, por për zbatimin efektiv është e nevojshme mbështetja e mësimeve me trajnime adekuate, udhëzime konkrete, burime e materiale të nevojshme mësimore, pajisje me teknologji, përmirësim të infrastrukturës, si dhe bashkëpunim efektiv mes mësimeve.

Planifikimet mësimore kanë strukturë që integron elemente të qasjes ndërlëndore, si rezultatet e të nxënësve, metodologjia e mësimit, metodologjia e vlerësimit, referencat për lidhjen me lëndët e tjera mësimore dhe çështjet ndërkurrikulare.

Temat, rezultatet e të nxënit për tema mësimore dhe njësitë mësimore nuk janë të izoluara, ka tema e rezultate që mund të lidhen ndërmjet lëndëve, por nuk janë të koordinuara dhe të strukturuar në aspektin kohor.

Me gjithë gatishmërinë e mësimeve, janë identifikuar faktorë kryesorë që pengojnë zbatimin efektiv të qasjes ndërlëndore, si mungesa e udhëzimeve të qarta, mungesa e trajnimeve specifike për mësimeve, ngarkesa e planeve dhe programeve, mungesa e materialeve didaktike, koha e kufizuar dhe infrastruktura e papërshtatshme.

Përgatitja profesionale dhe trajnimi i drejtpërdrejtë i mësimeve kanë ndikim pozitiv në zbatimin e suksesshëm të qasjes ndërlëndore.

Bashkëpunimi dhe shkëmbimi i ideve ndërmjet mësimeve dhe planifikimi i përbashkët ndihmojnë në përmirësimin e praktikave mësimore me qasje ndërlëndore.

Rezultatet e studimit dhe përfundimet e cekura më lart konfirmojnë hipotezën kryesore se zbatimi i qasjes ndërlëndore është i kufizuar për shkak të mungesës së udhëzimeve të qarta, përgatitjes së mësimeve dhe mungesës së mjeteve e materialeve të mjaftueshme didaktike.

Gjithashtu, edhe hipotezat ndihmëse se ngarkesa e planeve dhe programeve mësimore pengon mësimeve në integrimin e suksesshëm të qasjes ndërlëndore (H1), mungesa e udhëzimeve dhe trajnimeve të vazhdueshme ndikon negativisht në zbatimin efektiv të qasjes ndërlëndore (H2) dhe se mësimeve kanë qëndrim pozitiv ndaj qasjes ndërlëndore, por gjatë zbatimit hasin në vështirësi, për shkak të kohës që kanë në dispozicion dhe mungesës së materialeve të përshtatshme mësimore (H3), janë verifikuar të gjitha me rezultatet e studimit.

Rekomandime

Hipotezat e konfirmuara përmes rezultateve të studimit tregojnë se mungesa e udhëzimeve të qarta, përgatitja e pamjaftueshme e mësimeve, mungesa e burimeve dhe mjeteve didaktike, si dhe ngarkesa e planeve dhe

programeve, janë pengesat kryesore në zbatimin efektiv të qasjes ndërlëndore. Në këtë kontekst, rekomandojmë që politikat arsimore të përqendrohen në mbështetje për zhvillim profesional të mësimeve dhe qasja ndërlëndore të jetë fokus i trajnimeve dhe formave të tjera të zhvillimit profesional të mësimeve, zhvillimin e programeve të trajnimit, ofrimit e udhëzimeve të qarta për aplikimin e kësaj qasjeje në praktikë dhe ofrimit e mundësive për pajisje me mjete e materiale didaktike.

Bazuar në rolin e kryesuesve të aktiveve profesionale, rekomandojmë bashkëpunim të ngushtë me mësimeve e aktivitet që kryesojnë aktivitet e tjera profesionale, koordinatorët e cilësisë, si dhe me udhëheqjen e shkollës, me qëllim të koordinimit dhe mbështetjes reciproke në zbatimin e qasjes ndërlëndore, me fokus cilësinë e mësimeve dhe zhvillimin e kompetencave të nxënësve.

Kryesuesit e aktiveve profesionale të inkurajojnë bashkëpunimin ndërmjet mësimeve dhe shkëmbimin e përvojave për zhvillim profesional dhe avancimin e praktikave mësimore me qasje ndërlëndore, ofrimit e mbështetjes në planifikimin e projekteve ndërlëndore që promovojnë lidhjen ndërmjet lëndëve të ndryshme.

Kryesuesit e aktiveve profesionale, në bashkëpunim me mësimeve, gjatë përgatitjes së planifikimeve mësimore të angazhohen në përcaktimin e rezultateve të përbashkëta të lëndëve të ndryshme mësimore, identifikimin e temave të përbashkëta që synojnë realizimin a atyre rezultateve, planifikimin e metodologjive të ndryshme të mësimeve, duke iu përshtatur temave, projekteve, apo aktiviteteve mësimore për të siguruar mësim cilësor dhe zhvillim të plotë të potencialeve të nxënësve.

Në nivel shkolle rekomandojmë promovimin e vazhdueshëm të projekteve dhe aktiviteteve të përbashkëta që integrojnë përmbajtje nga fusha të ndryshme mësimore, si dhe sigurimin e kushteve infrastrukturore dhe pajisjeve teknologjike që lehtësojnë implementimin e metodave të integruara të mësimeve.

REFERENCAT BIBLIOGRAFIKE

- Alghamdi, A. (2017). The Effects of an Integrated Curriculum on Student Achievement. *EURASIA Journal of Mathematics Science and Technology Education*, 6079-6100.
- Bytyqi, L. (2022). Zbatimi i planifikimit mësimor në arsimin fillor. *Konferenca shkencore ndërkombëtare 2022-Kumtesa*, f. 25-44.
- Cotiç, N.&al. (2021). The effect of cross-curricular integration on pupils' knowledge gained through experiential. *Cypriot Journal of Educational Science*, 3133-3146.
- Drake, S.M, & Burns, R.C. (2004). *Meeting standards through integrate curriculum*. Virginia, USA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Drake, S.M. & Reid, J. (2018). Integrated Curriculum as an Effective Way to Teach 21st Century Capabilities. *Asia Pacific Journal of Educational Research*, 31-50.
- Kryeziu, D. (2020). *Rëndësia e integritetit ndërlëndor, e edukatës muzikore me lëndët e tjera në arsimin fillor*. Tiranë: Universiteti Evropian i Tiranës.
- Kusmawan, A.& al., (2025). The Relationship Between Teacher Involvement in Curriculum Development. *International Journal of Educatio Elementaria and Psychologia*, 1-12.
- Mansilla, V.B. & Duraising E.D. (2007). Targeted Assessment of Students' Interdisciplinary Work: An Empirically Grounded Framework Proposed. *The Journal of Higher Education* 78(2), 215-237.
- MASHt. (2016). *Kurrikula Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor të Kosovës*. Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë.
- MASHt. (2018). *Kurrikulat lëndore/programet mësimore, klasa e parë*. Prishtinë: Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë.
- Mehmeti S., Bytyqi L., Zylfiu H., Potera I. (2019). *Kurrikula e bazuar në kompetenca*. Prishtinë: IPK.
- Nollmeyer, G.E.&al. (2016). MMapping the Domain of Subject Area Integration: Elementary Educators' Descriptions and Practices. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 1-27.
- Pierce, R., & Stacey, K. (2010). Methodologies for evaluating the impact of technology on student learning in mathematics. f. In Proceedings of the 33rd annual conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia Vol. 2.

- Qinaqi, S. (2023). Exploring the Integration of Primary School Curriculum from the Supply- Side Perspective, *Education and teaching Research*, 60-65.
- Ralebese, L.M. (2023). The "Integrated Curriculum" for Primary Schools in Lesotho: Where Is the 'Integration'. *International Journal of Education*, 65-81.
- Staškuvienė, D.J., Kušleikė, I.M. (2023). Conditions for Successful Learning of Primary School Pupils. *Interchange- a quarterly review of education*, 229-251.
- Sund, P.&al. (2020). Educational content in cross-curricular ESE. *Journal of Education for Sustainable Development* 14, 78-97.
- Tchorzewski, A. M. (2017). Educational Reform - Etiology, Types, Rules. *ResearchGate*, 13-33.
- Teach Find. (2025, Januar 2). Gjetur në Teaching-Learning Materials: <https://teachfind.com/interdisciplinary-project-based-learning/7-powerful-ways-cross-disciplinary-learning-transforms-student-success/>
- Tomlinson, C. A. (2001). How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms. ASCD.
- Tudor, L. (2014). Zhvillimi i aftësive të shkollës fillore përmes aktiviteteve të integruara. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 722-727.
- Yunusovna, A.M.&al. (2022). Role and place of integration methods in primary school. *International Journal of Culture and Modernity*, 338-345